

PROLOGAS

Tos vasaros mirtys prasidėjo nuo vaiko, auksaplaukio berniuko storastikliais akiniais, mirties – jis žuvo ant geležinkelio bėgių Naujojo Brėmeno apylinkėse Minesotoje, kai tūkstantis tonų įsibėgėjusio plieno, lekiančio per prerijas Pietų Dakotos link, sukapojo jį į gabaliukus. Jis buvo vardu Bobis Koulas. Bobis, toks mielas pažiūrėti vaikas, užsisvajojusio žvilgsnio ir kuklios, nuo veido nedingstančios šypsenos, lyg rodančios, kad jis jau beveik perprato tai, ką mėgini jam išaiškinti gerą valandą. Galėjau jį pažinti geriau, galėjau būti geresnis draugas. Gyveno netoliese. Buvome bendraamžiai, tačiau mokykloje Bobis mokėsi dviem klasėmis žemiau ir tikriausiai, jei ne kai kurių mokytojų gerumas, būtų atsilikęs dar labiau. Bobis buvo smulkaus sudėjimo paprastas vaikas, niekaip neprilygstantis dyzelinio „Union Pacific“ lokomotyvo jėgai.

Tą vasarą mirtis mus aplankė įvairiais pavidalais. Nelaimingas atsitikimas. Natūrali baigtis. Savižudybė. Žmogžudystė. Galima būtų pamanyti, kad tą vasarą prisimenu kaip tragediją, iš dalies taip ir yra, bet ne visai. Mano tėvas mėgdavo cituoti senovės graikų dramaturgą Aischilą: „Tas, kuris moko, turi kentėti. Netgi mums miegant užmaršties nepažįstantis

skausmas lašas po lašo smelkias į širdį, kol nevilty prieš mūsų valią kaip šiorpą kelianti Dievo malonė nužengia išmintis.“*

Turbūt tokia ir buvo tos vasaros prasmė. Buvau ne vyresnis už Bobį ir tuomet dar tokių dalykų nesuvokiau. Praėjo jau keturi dešimtmečiai, bet ir dabar nesu tikras, ar iki galo juos suprantu. Vis dar daugybę laiko praleidžiu mąstydamas apie tos vasaros įvykius. Apie siaubingą išminties kainą. Apie šiorpą keliančią Dievo malonę.

* Perfrazuota citata iš Edith Hamilton knygos *The Greek Way* (1930). Aischilo tragedijos *Agamemnonas* eilutės (175–185 eilutės). Čia ir toliau išnašose vertėjų ir redaktorės pastabos.

Ant miegamojo grindų liejosi mėnesiena. Svirplių ir kitų naktinių vabzdžių čirpesys tamsai suteikė gyvybės. Dar nebuvo prasidėjusi liepa, bet jau tvoskė pragariški karščiai. Tikriausiai todėl ir nepajėgiau užmigti. Naujajame Brēmene 1961-aisiais niekas dar neturėjo oro kondicionierių, išskyrus turtuolius. Dienos metu dauguma miestelio gyventojų nuo karščio gynėsi aklinau užtraukdami užuolaidas, o naktį vėsos suteikdavo besisukantys ventiliatoriai. Namuose turėjom tik du ventiliatorius, tačiau nė vieno nebuvo kambaryje, kurį dalijausi su savo broliu.

Tuo metu, kai tvoskiant karšiui varčiausi lovoje, mėginamas patogiausiai įsitaisyti, suskambo telefonas. Tėvas dažnai sakydavo, kad vidurnaktį suskambus telefonui nieko gero nelauk. Tačiau ragelį vis tiek pakeldavo. Manydavau, kad tai tiesiog jo darbo dalis, vienas iš aibės profesinių dalykų, kurių mama negalėjo pakęsti. Telefonas stovėjo koridoriuje ant staliuko šalia mano kambario. Spoksojau į lubas ir klausiausi įkyraus skambėjimo, kol koridoriuje užsidegė šviesa.

– Klausau?

Kitapus kambario sujudėjo Džeikas, išgirdau, kaip sugirgžda jo lova.

Tėvas paklausė:

– Ar žalos padaryta?

Tada pavargusiu ir mandagiu tonu ištarė:

– Būsiu po penkių minučių. Ačiū, Klyvai.

Šokau iš lovos ir išbėgau į koridorių tėvui dar nespėjus padėti ragelio. Jis stovėjo susitaršiusiais nuo miego plaukais, melkšvais neskustais skruostais. Jo akys buvo blyškios ir liūdnos. Vilkėjo marškinėliais ir dryžuotomis boksiniukėmis.

– Grįžk į lovą, Frenkai, – tarė.

– Negaliu, – atsakiau. – Per karšta ir jau išsibudinau. Kas skambino?

– Policijos pareigūnas.

– Kas nors sužeistas?

– Ne.

Jis užsimerkė, pirštų galiukus priglaudė prie akių vokų ir juos patrynė.

– Tai dėl Guso.

– Girtas?

Jis palinksėjo ir nusiziovavo.

– Pateko už grotų?

– Eik miegoti.

– Galiu su tavim?

– Sakau, eik miegot.

– Prašau. Aš tau netrukdysiu. Vis tiek dabar nebeužmigsiu.

– Tyliau. Visus prižadinsi.

– Tėti, prašau.

Jam pakako energijos atsikelti ir atlikti savo pareigą, tačiau neturėjo jėgų atsakyti trylikamečiui, vidury tvankios vasaros nakties ieškančiam nuotykių.

– Apsirenk, – galiausiai nusileido.

Ant savo lovos krašto sėdėjo Džeikas. Jis jau buvo su šortais ir movėsi kojines.

– O tu kur susiruošei? – paklausiau.

– Kartu su tavim ir tėčiu.

Pasilenkęs patamsyje po lova ėmė ieškoti sportbačių.

– Nė velnio.

– Tu pasakei „nė velnio“, – papriekaištavo ieškodamas toliau.

– Niekur neisi, Houdi Dudi*.

Jis buvo už mane dvejais metais jaunesnis ir dviem galvomis žemesnis. Dėl rausvų plaukų, strazdanų ir atlėpusių ausų, kuriuos styrojo kaip dvi rankenos ant cukrinės, Naujojo Brėmeno gyventojai kartais jį pavadindavo Houdžiu Dudžiu. Susierziņęs aš irgi jį pavadindavau Houdžiu Dudžiu.

– Tu man ne n-n-n-nenurodinėk, – atšovė.

Viešumoje Džeikas beveik visada mikčiojo, o prie manęs mikčiodavo tik tada, kai būdavo supykęs arba išsigandęs.

– Ne, – atsakiau, – bet galiu pri-k-k-kulti tave kada tik panorėjęs.

Jis susirado sportbačius ir pradėjo juos autis.

Naktis buvo tamsi iki sielos gelmių, ir tai, kad būdrauju, kai visas likęs pasaulis yra giliai įmigęs, man kėlė nuodėmingą virpulį. Tėvas tokiais atvejais dažnai išskubėdavo darbo reikalais, bet manęs kartu niekada nepasiimdavo. Taigi tai buvo išskirtinė proga, ir nenorėjau ja dalytis su Džeiku. Vis dėlto reikėjo paskubėti, todėl lioviausi ginčytis ir persirengiau.

Kai išėjau iš kambario, brolis laukė koridoriuje. Buvau pasiryžęs ir toliau ginčytis, bet iš savo miegamojo išslinko tėvas

* JAV televizijos programos vaikams (1947–1960) vienas lėlių personažų.

ir tyliai užvėrė duris. Jis pažvelgė į Džeiką tarsi ruošdamasis pasakyti kažką nemalonaus, tačiau tik atsiduso ir parodė į laiptus – paragino pirmiems jais nusileisti.

Lauke kaip pašėlę čirpė svirpliai. Tykioje tamsoje plazdėjo jonvabaliai, blykčiodami tarsi ilgesingai mirksinčios svajingos akys. Einant garažo link, tiesiai po kojomis krito šešėliai – kaip juodos valtelės sidabrinėje mėnesienos jūroje.

– Aš prieky! – išpyškino Džeikas.

– Tik nereikia. Tavęs čia išvis neturėjo būti.

– Aš pirmas pasakiau.

Tokios taisyklės. Naujajame Brėmene, miestelyje, kurį įkūrė ir apgyvendino vokiečiai, taisyklių įprasta laikytis. Vis dėlto ir toliau niurnėjau, kol įsikišo tėvas.

– Džeikas pirmas pasakė, – tarė jis. – Ginčas baigtas, Frenkai.

Sušokome į automobilį, į konservuotų žirnelių spalvos 1955-ųjų „Packardą Clipperį“, kurį mama buvo praminusi Lize. Ji duodavo vardą kiekvienam mūsų turėtam automobiliui. „Studebakerį“ vadino Zelda. „Pontiac Star Chiefas“ – Mažąja Lulu, komiksų personažo garbei. Būta ir kitų, tačiau jos, o ir visų mūsų, išskyrus tėtį, mėgiamiausias buvo „Packardas“. Didelis, galingas ir grakštus. Senelio dovana, ir viena tėvų barnių priežasčių. Nors tėvas niekada to neparodė ir nepasakė, bet manau, kad faktas, jog priėmė tokią prabangią dovaną iš žmogaus, kurio ne itin mėgo ir kurio vertybes atvirai kritikavo, žeidė jo savigarbą. Net ir būdamas vaikas suvokiau, kad senelis tėvą laiko nevykėliu ir pernelyg prastu mano mamai. Kai jiedu kartu susėdavo prie pietų stalo, atrodydavo, kad tuojau prapliups audra.

Išsukom iš kiemo ir pravažiavome Lygumas, – taip mes vadinome Naujojo Brėmeno rajoną, kuriame gyvenom. Jis driekėsi palei Minesotos upę, žemiau Aukštumų, kuriose gyveno pasiturinčios šeimos. Aukštutinėje miesto dalyje taip pat gyveno nemažai neturtingų žmonių, tačiau Lygumose nebuvo nė vieno pasiturinčio. Pravažiavome Bobio Koulo namus. Kaip ir visų kitų namų, pro kuriuos mes pravažiavome, Bobio namų langai buvo aklinai tamsūs. Pamėginau mintimis susitelkti ties jo žūties, išstikusios vos prieš dieną, faktą. Iki šiol neteko susidurti su vaiko mirtimi, todėl įvykis atrodė keistas ir kėlė slogų jausmą, tarsi Bobį Koulą būtų pagrobęs koks nors monstras.

– Gusas pateko į b-b-bėdą? – paklausė Džekas.

– Panašiai, bet nieko rimto, – atsakė tėvas.

– Ar jis kažką sudaužė?

– Šį kartą ne. Susimušė su vienu tokiu.

– Jam taip dažnai nutinka.

– Tik kai jis girtas, – atsakiau nuo galinės sėdynės. Paprastai tėvas Gusą teisindavo, bet dabar buvo stebėtinai tylus.

– Jis per dažnai geria, – tarė Džeikas.

– Gana. – Tėvas kilstelėjo ranką ir mes nutilom.

Iš Tailerio gatvės pasukom į Centrinę. Miestelis buvo tamsus ir maloniai dvelkė galimais nuotyokiais. Naująjį Brėmeną žinojau kaip savo penkis pirštus, tačiau naktį viskas atrodė kitaip. Miestelis tarsi įgavo naują pavidalą. Ties Centrine aikšte stūksojo areštinė. Tai buvo antras pagal senumą, po evangelikų liuteronų bažnyčios, Naujojo Brėmeno pastatas. Abu jie statyti iš to paties granito, išgauto čia pat, miestelio apylinkėse. Tėvas sustojo priešais areštinę.

– Jūs abu liekat čia, – įsakmiai tarė.

– Man reikia į tualetą, – paprašiau.

Jis pažvelgė į mane veriančiu žvilgsniu.

– Nėpyk, nebeištersiu.

Matyt, buvo mirtinai pavargęs, jei taip lengvai nusileido.

– Gerai, einam. Džeikai, tu irgi.

Niekada anksčiau nesilankiau areštinėje, tačiau ši vieta nuolat audrindavo mano vaizduotę. Vis dėlto tai, ką išvydau, tebuvo mažas pilkas kambarėlis, apšviestas fluorescencinėmis lempomis, niekuo per daug nesiskiriantis nuo mano senelio nekilnojamojo turto kontoros: pora raštinės stalų, kartotekos spinta ir skelbimų lenta su prisegtais lapais. Rytinėje pusėje matėsi vienutė su grotomis, jos viduje sėdėjo kalinys.

– Dėkui, kad atvykote, pone Dramai, – tarė pareigūnas.

Jie paspaudė vienas kitam ranką. Tėtis mus pristatė. Pareigūnas Klyvas Bleikas atrodė jaunesnis už tėvą, nešiojo aukso spalvos siaurų rėmelių akinius, už kurių buvo matyti mėlynos akys, varstančios pašnekovą nesmagiu, tiesmuku žvilgsniu. Nors buvo pragariškai tvanku, pareigūnas atrodė tvarkingai, su nepriekaištinga uniforma.

– Ar jums, berniukai, ne laikas būt lovose?

– Negalėjau užmigti, – atsakiau. – Labai tvanku.

Džeikas nieko neatsakė, jis paprastai vengdavo kalbėti viešumoje baimindamasis, kad pradės mikčioti.

Atpažinau tą vaikiną vienutėje. Morisas Engdeilas. Bjaurus tipas. Juodais antuku sulaižytais plaukais, dievinantis juodos odos švarkus. Buvo metais vyresnis už mano seserį, kuri ką tik buvo baigusi vidurinę. Engdeilas mokyklos nebaigė. Kiek gir-dėjau, buvo išmestas už tai, kad prišiko į merginos spintelę, nes

toji atsisakė eiti su juo į pasimatymą. Vairavo kiečiausią mano kada nors matytą automobilį. Juodą 1932-ųjų „Ford Deuce Coupe“: į priešingą pusę atsidarančios durelės, tviskančios chromuotos radiatoriaus grotelės, dideli baltašoniai ratlankiai, iš abiejų pusių per visą kėbulo ilgį išpieštos liepsnos.

– Nagi, nagi, ar tik čia ne Frenkas Pirdžius ir Houdis D-D-D-Dudis, – tarė Engdeilas. Po akimi jam švietė mėlynė, o lūpa buvo ištinusi tiek, kad net nebegebėjo aiškiai ištarti žodžių. Pro grotas piktai įsistebeilijo į Džeiką. – Kaip s-s-s-sekas, išsigimėli?

Dėl mikčiojimo Džeikas susilaukdavo įvairiausių įžeidinėjimų. Neabejoju, kad jam būdavo skaudu, bet paprastai jis tiesiog stovėdavo ir nebyliai žiūrėdavo.

– Ponaiti Engdeilai, Džeikas nėra išsigimėlis, – ramiai tarė tėvas. – Jis tik mikčioja.

Mane nustebino tai, kad tėtis jį pažinojo. Vargu, ar kur nors galėjo susikirsti jų gyvenimo keliai.

– Ne? Š-š-š-šūdas, – pasišaipė Engdeilas.

– Gana, Morisai, – tarė pareigūnas Bleikas.

Nebekreipdamas dėmesio į Engdeilą tėvas paklausė pareigūno, kas nutiko.

Tas gūžtelėjo pečiais:

– Du girti vyrai, vienas neatsargus žodis. Čia kaip degtuką mesti į benzina.

– Aš negirtas. – Engdeilas susikūprinęs sėdėjo ant ilgo metalinio suoliuko ir spoksojo į grindis tarsi laukdamas, kol apsimems.

– Jis dar per jaunas gerti bare, Klyvai, – pažymėjo tėvas.

– Pasikalbėsiu apie tai su Rouzės darbuotojais, – atsakė pareigūnas.

Už galinės sienos durų pasigirdo nuleidžiamo vandens garsas.

– Nuostolių daug? – paklausė tėvas.

– Labiausiai nukentėjo Morisas. Jie nusprendė išsiaiškinti automobilių stovėjimo aikštelėje.

Galinės sienos durys atsidarė ir pasirodė vyriškis, vis dar tebevargstantis su kelnių užtrauktuku.

– Doilai, kaip tik pasakojau apie tai, kaip tu sulaikei Engdeilą ir Gusą.

Antrasis vyras atsisėdo ir užsikėlė kojas ant stalo. Buvo be uniformos, bet elgėsi labai laisvai, tad supratau, kad jis taip pat policininkas. Jis tarė:

– Jo, buvau Rouzės bare ne tarnybos metu. Mačiau, kaip jie bare apsižodžiavo. Kai jau nusprendė persikelti į lauką, supratau, kad atėjo metas linksmybes nutraukti.

Tėvas paklausė pareigūno Bleiko:

– Ar galėčiau Gusą parvežti namo?

– Žinoma. Jis galinėj vienutėj.

Policininkas stalo stalčiuje ėmė ieškoti raktų.

– Siaubingai liūdna dėl Koulių vaiko. Girdėjau, vakar beveik visą dieną praleidai su jo tėvais.

– Taip, – atsakė tėvas.

– Turiu pasakyti, maniškis darbas man daug arčiau širdies nei tavasis.

– Žinot, visas šis reikalas manęs neįtikina, – pareiškė Doilas, pareigūnas be uniformos. – Esu matęs tą vaikį ant bėgių šimtus kartų. Matyt, jam patiko traukiniai. Niekaip nesuvoikiu, kaip jis galėjo žūti.

Pareigūnas Bleikas paklausė:

– Ką tu nori pasakyti?

– Kalbėjausi su Džimu Gentu. Jis pirmasis iš šerifo pavaduotojų pasirodė įvykio vietoj. Gentas sako, kad panašu, jog vaikas tiesiog sėdėjo ant bėgių. Traukinys artinosi, o jis visiškai nejudėjo. Žinot, tikrai keista. Juk jis nebuvo kurčias.

– Gal buvo toks pat trenktas, kaip ir mūsų Houdis Dudis, – šaipėsi Engdeilas. – Gal protelis neišnešė, kad reikia nešt savo subinę nuo bėgių.

Doilas pagrasino:

– Dar vienas žodis ir pats savo kojom išspardysiu tau šikną.

Pareigūnas Bleikas pagaliau surado raktus ir uždarė stalčių.

– Ar jie pradėjo tyrimą?

– Kiek žinau, ne. Oficialiai nelaimingas atsitikimas. Visi liudininkų parodymai tai patvirtina.

Pareigūnas Bleikas tarė:

– Jūs, berniukai, palaukit čia. O tu, Morisai, gerai elkis.

Tėvas paklausė:

– Klyvai, ar mano sūnus gali užėti į tualetą?

– Žinoma, – atsakė pareigūnas. Jis atrakino kambario gale esančias metalines duris ir praleido tėvą pirmą.

Į tualetą nenorėjau. Tai buvo tik dingstis kartu su tėvu ateiti į areštinę. Baiminausi, kad Doilas mano gudrybę suprato, bet neatrodė, kad jam tai nors kiek rūpėtų.

Džeikas spoksojo į Engdeilą. Akys žybčiojo lyg laidomi peiliai.

– Ko žiopsai, atsilikėli?

– Jis ne atsilikėlis, – įsikišau.

– Aha, o tavo sesuo neturi kiškio lūpos ir tavo senis nėra supistas bailys.

Jis atlošė galvą į sieną ir užsimerkė.

Paklausiau Doilo:

– Ką manot apie Bobį?

Jis buvo aukštas, liesas ir atrodė kietas kaip šiekštas. Trumpais ežiuku kirptais plaukais, pro kuriuos blizgėjo naktinio karščio sukeltas prakaitas. Ausys atlėpusios ir didelės, kaip ir Džeiko, tik jo niekas nebūtų drįsęs pavadinti Houdžiu Dūdžiu. Paklausė manęs:

– Tu jį pažinojai?

– Taip.

– Geras vaikas, ar ne? Tik lėtapėdis.

– Tikras slunkius, jei jau nesugebėjo traukiniui pasitraukt iš kelio, – mestelėjo Engdeilas.

– Užčiaupk kakarinę, Engdeilai.

Doilas vėl atsisuko į mane.

– Ar ir tu žaidi prie bėgių?

– Ne, – pamelavau.

Jis pažvelgė į Džeiką.

– O tu?

– Ne, – atsakiau už Džeiką.

– Teisingai. Nes ten sukiojasi žmonės ne tokie geri kaip Naujajame Brēmene. Jei kada nors kuris iš jų mėgintų lįsti, lekiat tiesiai pas mane ir man pasakot. Ieškokit pareigūno Doilo.

– Tai manot, kad jie kalti dėl Bobio žūties? – buvau sukrėstas.

Man niekad nebūtų net dingtelėję, kad jo mirtis ne nelaimingas atsitikimas. Kita vertus, aš ir ne toks gerai apmokytas policininkas kaip pareigūnas Doilas.

Jis ėmė traškinti pirštų krumplius.

– Vaikai, perspėju, būkit atsargūs su tais prie bėgių slankiojančiais tipais. Aišku?

– Taip, sere.

– Jei nesisaugosit, jus pagaus goblinai, – toliau šaipėsi Engdeilas. – Jie eina iš proto dėl švelnios mėsytės, tokios kaip tavo ir to išsigimėlio.

Doilas atsistojo. Priėjo prie vienutės ir ranka mostelėjo Morisui Engdeilui ateiti prie grotų. Engdeilas išsitiesė ir prisišliejo prie sienos.

– Taip ir maniau, – tarė Doilas.

Atsivėrė metalinės durys ir pasirodė pareigūnas Bleikas. Iš paskos ėjo tėvas. Prilaikė svirduliuojantį Gusą. Šis atrodė girtesnis už Engdeilą, bet jokių muštynių žymių ant jo kūno nesimatė.

– Jūs rimtai jį paleidžiat? – nusivylęs tarė Engdeilas. – Eina sau, nesąžininga taip.

– Skambinau tavo tėvui, – atsakė pareigūnas. – Sakė, kad naktis kaliūzėj tau išeis į naudą. Aiškinkis su juo.

– Frenkai, atidaryk duris, – tarė tėvas ir padėkojo pareigūnui. – Ačiū, Klyvai. Esu dėkingas.

– Taip bus paprasčiau. Bet, Gusai, prisižiūrėk. Viršininko kantrybė tavo atžvilgiu ne begalinė.

Gusas išsišiepė, kaip išsišiepia tiktai girti:

– Perduok, kad jei jis nori su manim šnektelt, mielai su juo padiskutuosiu prie bokalo alaus.

Aš prilaikiau duris, o tėvas išvilko Gusą lauk. Atsisukau pažiūrėti į Morisą Engdeilą, sėdintį ant kieto suoliuko. Dabar, praėjus keturiasdešimčiai metų, suprantu, kad tąkart regėjau tiesiog vaikį, vos keliais metais vyresnį už mane. Liesą, ap-

akintą pykčio, pasimetusį, pasodintą už groto ne pirmą ir ne paskutinį kartą. Tikriausiai turėjau jam jausti kažką kita nei jaučiau, o jaučiau neapykantą. Uždariau duris.

Prie mašinos Gusas staiga išsitiesė it styga ir kreipėsi į tėvą:

– Dėkui, kapitone.

– Lipk į vidų.

Gusas paklausė:

– O kaip motociklas?

– Kur jis?

– Prie Rouzės.

– Galėsi jį pasiimt rytoj, kai išsiblaivysi. Sėsk.

Gusas susvirduliavo. Pakėlė akis į mėnulį. Mėnesienoje jo veidas atrodė išblyškęs.

– Kapitone, kodėl jis taip elgiasi?

– Kas?

– Dievas. Kodėl jis pasiima pas save geruosius?

– Gusai, anksčiau ar vėliau jis mus visus pasiima.

– Bet vaikį už ką?

– Jūs dėl jo susimušėt? Dėl Bobio Koulo?

– Kapitone, Engdeilas jį pavadino išsigimėliu. Sakė, gerai, kad jį nutrenkė. Negalėjau to pakęst. – Gusas nusipurtė. – Kapitone, kaip čia taip?

– Nežinau, Gusai.

– Argi ne jūs turėtumėt žinot, iš kur ir kodėl visas šitas šūdas? – Gusas atrodė nusivylęs. Tada pridūrė: – Nebegyvas. Ir kaip tai suprast?

Neištvėręs įsiterpė Džeikas:

– Ogi taip, kad jam neberekės p-p-pergyvent dėl p-p-patyčių.

Gusas pažiūrėjo į Džeiką ir jam mirktelėjo:

– Gal tu ir teisus. Ko gero, čia ir bus šuo pakastas. Kapitone, kaip jums atrodo?

– Galbūt.

Gusas palinksėjo, tarsi atsakymas jį tenkintų. Jau lindo pro atviras mašinos dureles ketindamas sėstis ant galinės sėdynės, kai staiga pradėjo žiaugčioti ir apsivėmė.

– Ak, Gusai, tiesiai ant apmušalų, – atsiduso tėvas.

Gusas išsitiesė ir iš už kelnų išsitraukęs marškinių kampa nusivalė burną.

– Atsiprašau, kapitone, užklupo netikėtai.

– Sėsk į priekį, – pasakė tėvas. Tada pasisuko į mane: – Frenkai, su Džeiku grįšit namo pėsčiom, gerai?

– Gerai, sere. Susitvarkysim. Tik gal galim iš bagažinės pasiimti ratų veržliaraktį? Dėl visa ko?

Naujasis Brėmenas tikrai nebuvo iš tų miestelių, kuriame dėl visa ko reikėtų vaikščioti su veržliarakčiu rankoj, bet mostelėjau galva į Džeiką, kuris išgirdęs, kad patamsiais vieniems teks grįžti namo, kaipmat perbalo. Tėvas suprato. Atidarė bagažinę ir išėmė įrankį.

– Tik nesivalykiokit, – prisakė.

Įsėdo prie vairo.

– Gusai, jei vėl norėsi vėmti, vėmk pro langą, aišku?

– Aišku kaip dieną, kapitone. – Jis žaismingai šyptelėjo ir nuvažiuodamas pamojo mums ranka.

Likome stovėti mėnesienos nutviekstoje tuščioje aikštėje. Miestelio areštinė buvo vienintelis mūsų akiratyje apšviestas pastatas. Teismo rūmų laikrodis išmušė keturias valandas.

– Po valandos bus šviesu, – tariau.

– Nenoriu eiti namo pėsčiom, – tarė Džeikas. – Pavargau.
– Tai lik čia.

Nuėjau. Po akimirkos Džeikas mane prisivijo.

Nuėjom ne namo. Bent jau ne tiesiausiu keliu. Centrine pri-
ėję Sendstouno gatvę į ją įsukom.

Džeikas paklausė:

– Kur eini?

– Pamatysi.

– Noriu namo.

– Gerai, eik namo.

– Nenoriu eit vienas.

– Tai lik su manim. Tau patiks, pažadu.

– Kas patiks?

– Pamatysi.

Už kvartalo nuo Centrinės, ties sankryža su Riešutmedžio gatve buvo baras. Iškaba virš durų skelbė, kad tai Rouzės už-
eiga. Automobilių aikštelėje stovėjo 1953-ųjų „Indian Chief“ su lopšiu – Guso motociklas. Dar ten stovėjo vienintelis au-
tomobilis – juodas „Deuce Coupe“, su iš šonų žėrinčiomis liepsnomis. Prisiartinau prie tos grožybės ir kelias akimirkas susižavėjęs glosčiau priekinį sparną. Ant juodo emalio tarsi sidabrinė gyvatė vinguriavo mėnesiena. Galiausiai patogiai atsistojęs pakėliau geležtę ir iškūliau priekinį kairįjį žibintą.

– Ką darai? – suverkšleno Džeikas.

Prisiartinau prie antrojo žibinto, ir nakties ramybę dar kar-
tą sudrumstė dūžtančio stiklo garsas.

– Štai, – pasakiau ir ištiesiau veržliarakčių broliui. – Galiniai žibintai tavo.

– Ne, – baikščiai tarė.

– Tas tipas tave pavadino išsigimėliu. Tave ir Bobį Koulą. Arielę pavadino kiškialūpe, o tėtį – bailiu. Ir tau nekyla noras aplamdyt jo mašinos?

– Ne, – jis pažiūrėjo į mane, tada į veržliaraktį, į mašiną. – Nors gal.

Įdaviau stebuklingąją keršto lazdelę Džeikui. Jis nuėjo prie Moriso Engdeilo įmantraus automobilio galo. Ieškodamas pritarimo žvilgterėjo į mane ir tada vožė. Nepataikė, trinktelėjo į kėbulą ir veržliaraktis iššoko jam iš rankų.

– Jėzau, – ištariau, – koks klišas.

– Pala, pabandysiu dar kartą.

Pakėliau veržliaraktį ir padaviau Džeikui. Šį kartą jis jau pataikė ir po smūgio šoko atbulas, kad išvengtų pažirusių raudonų stiklo gabaliukų spiečiaus.

– Galiu ir kitą? – paklausė.

Pabaigę šį reikalą šiek tiek paėjome atatupsti, kad pasigrožėtume savo darbu. Staiga išgirdom, kaip cypdamos atsidaro priešais stovinčio namo durys ir kažkas šūkteli:

– Ei, kas čia daros?

Bėgte pasileidom per Sendstouno gatvę atgal į Centrinę, o nuo Centrinės – Tailerio gatvės link, ir sustojom tik tuomet, kai pasiekėm Lygumas.

Džeikas pasilenkė ir susiėmė už šono.

– Man skauda, – iššvokštė jis.

Aš taip pat jau dusau. Apsikabinau per pečius brolių.

– Buvai nerealus. Tikrų tikriausias Mikis Mantlas*, – pagyriau.

* Mickey Mantle (1931–1995), profesionalus amerikiečių beisbolo žaidėjas.

– Nemanai, kad prisišauksim bėdos?

– Ir tiek to. Argi nebuvo smagu?

– Jo, – atsakė Džeikas, – tikrai smagu.

„Packardas“ stovėjo bažnyčios aikštelėje, priešais mūsų namą, tik kitapus gatvės. Virš šoninių bažnyčios durų degė šviesa, taigi pamaniau, kad tėtis vis dar viduje – guldo Gusą į lovą. Padėjau veržliaraktį ant mašinos kapoto ir patraukėme prie durų, už kurių buvo laipteliai, vedantys į bažnyčios pusrūšį. Čia, šalia katilinės, Gusas turėjo kambarį.

Gusas mums buvo ne giminaitis, tačiau tam tikru atžvilgiu laikėm jį šeimos nariu. Jis su mano tėvu dalyvavo Antrajame pasauliniame kare, ir ši patirtis, kaip tvirtindavo tėtis, juos suartino labiau nei brolius. Po karo jie palaikė ryšius, bet kone kaskart, kai tėtis prakalbdavo apie savo seną draugą, tai būdavo tik dar viena litanija apie nesibaigiančius šio paklydimus. Vieną dieną, mums vos atsikrausčius į Naująjį Brėmeną, prie durų slenksčio išdygo kauštelėjęs Gusas, buvo netekęs darbo, atvažiavęs su visa savo manta į motociklo lopšį sugrūstoje kuprinėje. Tėvas jį priėmė, suteikė pastogę, darbą, ir nuo tada Gusas visada su mumis. Dėl jo tarp mano tėvų kildavo nuolatiniai nesutarimai, nors, tiesą sakant, nesutardavo jie ir dėl daugelio kitų dalykų. Man ir Džeikui Gusas žiauriai patiko. Galbūt dėl to, kad kalbėdavosi su mumis kaip su suaugusiais. O gal dėl to, kad nebuvo turtingas ir neatrodė, jog nori turėti daugiau ar yra susirūpinęs savo abejotomis gyvenimo sąlygomis. O gal ir dėl to, kad retsykais padaugindavo alkoholio ir įsiveldavo į kokią bėdą, iš kurios, kaip galima nuspėti, mano tėvas kiekvieną kartą jį ištraukdavo, tad mūsų akyse jis atrodydavo kaip prasikaltęs vyresnėlis brolis.

Jo kambarys bažnyčios pusrūsyje buvo kuklus. Lova. Komoda. Naktinis staliukas ir lempa. Veidrodis. Žema ir plati trijų lentynų spintelė, pilna knygų. Ant cementinių grindų jis pasitiesė raudoną kilimą, kuris suteikė kambariui gyvybingumo. Buvo čia ir langas, tačiau šviesos pro jį pakliūdavo nedaug. Kitoje pusrūsio pusėje buvo mažas vonios kambarys, kurį tėtis su Gusu patys įrengė. Ten juos ir radom. Gusas atsiklaupęs vėmė į unitazą, o už jo stovintis tėtis kantriai laukė. Kurį laiką su Džeiku palūkuriavom po pusrūsio centre įtaisyta lempute. Regis, tėvas mūsų nepastebėjo.

– Vis dar šliaukina, – sušnabždėjau Džeikui.

– Šliaukina?

– Taip, šliau-ki-na, – paaiškinau skiemenuodamas ir pats suvaidinau šį veiksmą.

– Viskas, kapitone, – Gusas vargais negalais atsistojo, o tėvas ištiesė jam šlapią rankšluostį nusivalyti veidui.

Tėvas nuleido vandenį ir palydėjo Gusą į jo kambarį. Padėjo nusimesti purvinius marškinius, nusimauti kelnes. Gusas išsitiesė lovoje tik su marškinėliais ir trumpikėmis. Pusrūsyje buvo vėšiau nei lauke, tad tėvas užklojo draugą antklode.

– Dėkui, kapitone, – sumurmėjo Gusas besimerkiančiomis akimis.

– Miegok.

Tada Gusas pasakė šį tą, ko dar niekada nebuvo iš jo girdėjęs. Jis pasakė:

– Kapitone, jūs vis dar kalės vaikas. Ir taip bus visada.

– Žinau, Gusai.

– Jie visi mirė dėl jūsų kaltės, kapitone. Ir tai niekada nepasikeis.

– Pasistenk užmigti.

Gusas beveik iškart užknarkė. Tėvas pasisuko į mus, mes vis dar stovėjome vidury pusrūsiu.

– Eikit gult, – tarė. – Aš dar šiek tiek pabūsiu ir pasimelsiu.

– Mašina pilna vėmalų, – pasakiau. – Mama pasius.

– Aš tuo pasirūpinsiu.

Tėvas pakilo į bažnyčią. Mudu su Džeiku išėjome pro šonines duris. Man dar nesinorėjo atsisveikinti su naktimi. Atsisėdau ant bažnyčios priekinių laiptų, Džeikas įsitaisė šalia. Buvo pavargęs, atsirėmė į mane.

– Ką Gusas turėjo omeny? – paklausė. – Kad tėtis visus juos pražudė. Ką jis tuo norėjo pasakyti?

Aš taip pat apie tai svarsčiau.

– Nežinau, – atsakiau.

Medžiuose sučiirkė pirmieji paukščiai. Danguje virš kalvų, supančių Minesotos slėnį, jau buvo galima įžiūrėti plonytę skaisčiai raudoną liniją, priešaušrio šauklį. Tačiau mano akys įžvelgė ir dar kai ką. Kitapus gatvės iš mūsų kiemą supančių alyvmedžių šešėlio išslinko pažįstamas siluetas. Stebėjau, kaip mano vyresnioji sesuo sėlina per pievelę ir pro galines duris įsmunka į namus. Ak, nakties paslaptys!

Sėdėjau ant tėvo bažnyčios laiptų ir mažčiau, kad man patinka tamsa. Koks saldus buvo jos siūlomų vilionių skonis, tirpstantis ant mano vaizduotės liežuvio. Kaip maloniai sąžinę dilgino nusizengimo jausmas. Jaučiaus esąs nusidėjėlis. Tai man nekėlė nė menkiausios abejonės. Bet toks buvau ne vienas. Ir naktis buvo mūsų visų bendrininkė.

– Džeikai, – tariau. Bet jis neatsiliepė. Užmigo.

Tėvas melsis dar ilgai. Grįžti į lovą jam buvo per vėlu, o

ruošti pusryčius – per anksti. Štai – vienas jo sūnus mikčioja, kitas tikriaisi pasuko nusikaltēlio keliu, dukra su kiškio lūpa naktimis paslapčia trankosi Dievas žino kur, o žmona nekenčia jo profesijos. Vis dėlto nujaučiau, kad jis meldēsi ne uŷ save ir ne uŷ kurį nors iŷ mūŷu. Kur kas labiau tikētina, kad jis meldēsi uŷ Bobio Koulo tėvus, ir uŷ Gusa, ir gal netgi uŷ tokį ŷiknių kaip Morisas Engdeilas. Meldēsi uŷ juos. Meldē, manau, ŷiurpā keliančios Dievo malonēs.